

Примітка автора

Психопатія — це розлад особистості, якому притаманні специфічна модель поведінки та особливі риси характеру, більшість з яких суспільство вважає негативними. Поставити діагноз “психопат” зовсім не просто. Так само, як і у випадку будь-якого іншого психічного розладу, діагностика психопатії ґрунтується на збиранні доказів того, що поведінка людини відповідає принаймні мінімальним критеріям хвороби. У своїй практиці при встановленні діагнозу я схильний відштовхуватися від результатів тривалого інтерв'ю та інформації з медичної карти. З метою дотримання етичних принципів я змінив деякі деталі та прибрав інформацію, що ідентифікує, не зачіпаючи при цьому суті.

Хоча у книзі йдеться про психопатію, *не всі згадані у ній люди є психопатами*. Багато з наведених тут прикладів взято з друкованих видань, новин у ЗМІ та особистих розмов, тому я не можу із впевненістю сказати, що згадані індивіди є психопатами, навіть якщо їх такими вважають. Але у всіх випадках документально підтверджені факти, які висвітлюють різноманітні аспекти людської поведінки, відповідають уявленням про психопатію та ілюструють типові для цього розладу риси характеру або вчинки. Ці особистості можуть як бути, так і не бути психопатичними. Але їхні вчинки допомагають скласти більш повний список рис та моделей поведінки, що характерні для психопатів. *Читач не повинен вважати людину психопатом лише тому, що та схожа на персонажів цієї книги.*

Передмова та подяки

Психопати є соціальними хижаками, які зачаровують, використовують у власних цілях людей та безжально пробивають собі дорогу, залишаючи по собі широкий слід з розбитих сердець, надій, що не справдилися, та порожніх гаманців. Геть позбавлені совісті та співчуття, вони беруть що хочуть та роблять те, що їм подобається, порушуючи при цьому суспільні норми та правила без найменшого почуття провини чи жалю. Їхні спантеличені жертви у розпачі питають: “Хто ці люди?”, “Що зробило їх такими?”, “Як захистити себе?” Хоча над цими та деякими іншими питаннями вчені б’ються вже більше ста років (і особисто я — вже чверть століття), завіса над зловісною таємницею почала підніматися лише у останні кілька десятиліть.

Погодившись писати цю книгу, я знав, що мені буде важко перевести суто наукові дані та рекомендації на зрозумілу для звичайної людини мову. Я б з більшим задоволенням і далі перебував у своєму вченому самотництві та проводив час у абстрактних дискусіях та написанні наукових книг та статей. Але за останні роки кількість махінацій і навіть злочинів, скоєних психопатами, значно зросла. У новинах постійно з’являється інформація про жорстокі вбивства, фінансові скандали та зловживання людською довірою. Серійним вбивцям, шахраям та членам організованих злочинних угруповань присвячено численні книги та фільми. І хоча у багатьох таких повідомленнях та описах дійсно йдеться про психопатів, у них нерідко фігурують й психічно здорові люди. Про відмінності між першими та останніми співробітники засобів масової інформації, індустрії розваг та прості громадяни часто забувають. Навіть представники системи правосуддя — адвокати, судові психіатри та психологи, робітники соціальної сфери, посадові особи, що здійснюють нагляд за умовно-достроково звільненими, поліціанти, співробітники виправних закладів, — які щодня вступають у контакт з психопатами, рідко розуміють, з ким їм доводиться мати справу.

Як показано у цій книзі, нездатність відрізнити звичайних злочинців від злочинців-психопатів призводить до жахливих наслідків для суспільства. На особистісному рівні імовірність того, що у певний момент життя ваш шлях перетне психопат, дуже велика. Тому вміння розпізнати психопата, захистити себе від нього та звести до мінімуму можливу шкоду є життєво необхідним для вашого фізичного, психічного та фінансового добробуту.

Більша частина книг про психопатію є спеціальними, тому вони малозрозумілі для читача, що не має базових знань у поведінкових науках. Моєю метою було зробити книгу зрозумілою як для широкого загалу, так і для представників системи правосуддя та психіатричної спільноти. Я не прагнув ані до надмірного спрощення теоретичного матеріалу та результатів досліджень, ані до перебільшення тих знань, що в нас є. Сподіваюся, ті читачі, кому ця тема цікава, використають примітки до глав, щоб розширити свої знання.

Науковий аспект цієї книги представлений моїми знаннями у практичній психології та когнітивній психофізіології. Деяких читачів, можливо, розчарує те, що я мало уваги приділив психодинаміці — неусвідомленим процесам та конфліктам, захисним механізмам тощо. За останні п'ятдесят років було написано багато книг і ще більше статей про психодинаміку психопатії, але, з моєї точки зору, вони не надто просунули нас у розумінні психопатії. Причиною цього, за великим рахунком, є те, що роботи з психодинаміки психопатії часто написані на кшталт рекламних буклетів і тому не можуть використовуватися при емпіричних дослідженнях. І все ж останнім часом було зроблено спроби встановити відповідність між психодинамічними поглядами на психопатію та теорією і методами поведінкових наук. Деякі цікаві результати подібних досліджень ви знайдете у цій книзі.

Ось уже багато років мене тішить робота із талановитими аспірантами та помічниками. Наша співпраця завжди була взаємовигідною: я спрямовував їхню роботу та забезпечував усім необхідним, а вони відповідали мені свіжими ідеями, натхненням та ентузіазмом, які є настільки необхідними для енергійної та продуктивної роботи лабораторії. Цінність аспірантів підтверджуєть-

ся частотою виходу їхніх авторських публікацій. Я особливо вдячний Стівену Гарту, Адель Форс, Тімоті Гарперу, Шеррі Вільямсон та Бренді Джилстрем. Всі вони зробили суттєвий внесок до моєї наукової роботи останнього десятиліття.

Наші дослідження фінансувалися грантами Ради медичних досліджень Канади, Організації дослідників у галузі психічного здоров'я та права імені МакАртура та Фонду медичних досліджень Британської Колумбії. Більшу частину досліджень було проведено у закладах Пенітенціарної служби Канади. Я дуже вдячний в'язням та персоналу цих закладів за співпрацю. Щоб залишити у таємниці особистості в'язнів, які брали участь у дослідженні, мені довелося змінити деякі деталі справи чи об'єднати кілька випадків у один.

Мені хотілося б висловити подяку Джудіт Реган за те, що вона надихнула мене на написання цієї книги, та С'юзен Ліпсетт за те, що вона показала мені, як трансформувати спеціальний матеріал у такий, що можна читати.

На мої погляди на життя сильно вплинули відвага, рішучість та делікатність моєї доньки Шеріл та моєї сестри Ноель. Я вдячний Еверіл, моїй дружині та найкращому другу, за те, що вона попри завантаженість знаходила час та сили, щоб підтримувати мене. Її теплота, розсудливість та кмітливість вже багато років оберігають мене.